

Renata STAŚKO

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska

Marta CIESIELKA

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie, Polska

Autoedukacja nauczycieli zajęć technicznych w gimnazjum

Wstęp

Jednym z ważniejszych czynników decydujących o jakości systemów edukacyjnych jest efektywność nauczania nauczycieli, która wynika z zawodowego przygotowania nauczycieli. Odpowiednie kształcenie i samodoskonalenie nauczycieli ma istotne znaczenie w osiągnięciu przez uczniów sukcesów edukacyjnych, co analizowano m.in. w ramach prowadzonego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej projektu systemowego [Raport 2010]. Również w Ośrodku Rozwoju Edukacji realizowany jest projekt o nazwie „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganium szkół”, który ma na celu poprawę jakości systemu doskonalenia, samokształcenia i sieci współpracy nauczycieli [Projekt 2010].

W polskiej literaturze samokształcenie funkcjonuje również jako następujące określenia: autoedukacja, autodydaktyka, samokierowane kształcenie, autonomiczne uczenie się, projektowanie uczenia się. Według J. Półturzyckiego proces samokształcenia rozumieć należy jako proces samodzielnego prowadzenia uczenia się [Półturzycki 2002]. G. Grow stworzył model stadialnego (4-stopniowego) rozwoju samokształcenia (Staged Self-Directed Learning Model – SSDL). Samokształcenie jest umiejętnością, której można nauczyć się i doskonalić. Wymaga od uczącego się znacznego wysiłku i determinacji w jej opanowaniu [Grow 1991].

Celem autoedukacji (samokształcenia, *continuing education*) jest systematyczne doksztalcanie zawodowe podążające za rozwojem techniki. Autoedukacja konieczna jest ze względu na postęp technologiczny. Uzupełnianie wiedzy jest niezbędne, aby utrzymać właściwy poziom profesjonalizmu [Płocka 2008].

Nauczyciele przedmiotu zajęcia techniczne muszą ze względu na zmianę podstawy programowej na III etapie kształcenia – nauczanie modułowe opanować umiejętność autoedukacji. W zaleceniach i sposobie realizacji przedmiotu jest zaznaczone, iż szkoła opracowuje i przedstawia ofertę uczniom, zatem istnieje możliwość realizowania różnorodnej tematyki zajęć w zależności od zainteresowań uczniów [Rozporządzenie 2012]. Dlatego też istotne jest poznanie

odpowiedzi na pytanie: Czy nauczyciele podejmują wyzwanie autoedukacji w zakresie zajęć technicznych w gimnazjum? W tym artykule podjęto próbę odpowiedzi na to pytanie.

Badania własne

Celem badań było poznanie odpowiedzi dotyczących autoedukacji nauczycieli w zakresie zajęć technicznych w gimnazjum. Jako metodę badawczą zastosowano badanie ankietowe, które przeprowadzono w 18 gimnazjach w Krakowie. Ankietę wypełniło 21 nauczycieli przedmiotu zajęcia techniczne. Badanie ankietowe dotyczyło m.in. takich zagadnień, jak: charakter modułów realizowanych na zajęciach technicznych – w jakim zakresie [teoretycznym (T), praktycznym (P), mieszanym (M)] czy też nie są realizowane (N) oraz propozycje tematów autoedukacji.

W tabeli 1 przedstawiono realizowane moduły w krakowskich gimnazjach wraz z zakresem ich realizacji.

Tabela 1

Realizowane moduły w krakowskich gimnazjach wraz z zakresem ich realizacji: teoretycznym (T*), praktycznym (P*), mieszanym (M*) oraz (N*) – nie są realizowane

Moduły	T* (%)	P* (%)	M* (%)	N* (%)
BHP	90	5	0	5
Rysunek techniczny	0	0	100	0
Krawiectwo	0	10	33	57
Fotografia	24	24	0	52
Elektrotechnika/elektronika	24	5	57	14
Papieroplastyka	0	48	24	29
Modelarstwo	0	33	5	62
Żywność i żywienie	52	0	5	43
Wychowanie komunikacyjne	95	0	5	0
Ekologia/ochrona środowiska	43	10	24	24

Z przeprowadzonych badań wynika, że moduł wychowanie komunikacyjne jest realizowany we wszystkich 18 badanych szkołach, moduł BHP jest realizowany w 17 gimnazjach i są to moduły realizowane w zakresie teoretycznym (odpowiednio: 95 i 90%), natomiast żywność i żywienie w 52%. Wybór nauczycieli dwóch pierwszych modułów wynika z ważności treści w nich zawartych, natomiast sposób prowadzenia modułów (teoretyczny) wynikać może z interpretacji przez nauczycieli treści nauczania. Zajęcia kulinarne (żywność i żywienie)

są popularnym modułem, gdyż obejmują kompleks zagadnień związanych z gospodarstwem domowym, szczególnie technologią przygotowania posiłków. Jest on realizowany teoretycznie, prawdopodobnie z uwagi na organizację pracowni technicznych, których właściwie w szkole nie ma.

Moduły fotografia, elektrotechnika/elektronika realizowane są w zakresie teoretycznym w 24%, natomiast w zakresie praktycznym w 24% (fotografia) i mieszanym w 57% (elektrotechnika/elektronika). Moduły fotografia oraz elektrotechnika/elektronika są realizowane w takim samym zakresie teoretycznym (24%), ale w zakresie praktyczno-mieszanym przoduje moduł elektrotechnika/elektronika. Treści z tego modułu były i są realizowane na studiach, więc jest łatwiej nauczycielowi przygotować zajęcia z tego zakresu, co może być główną przyczyną wybieralności tego modułu, natomiast treści występujące w module fotografia są bardzo szczegółowe, pojawia się dużo nowych i nieznanych zagadnień [Rozporządzenie 2002]. Moduł fotografia wybrało 10 nauczycieli (48%). Należy zaznaczyć, że treści z tego modułu praktycznie nie były wcześniej realizowane na zajęciach technicznych – jedynie w formie kół zainteresowań.

Rysunek techniczny jest realizowany przez wszystkich respondentów w formie zajęć mieszanych (100%).

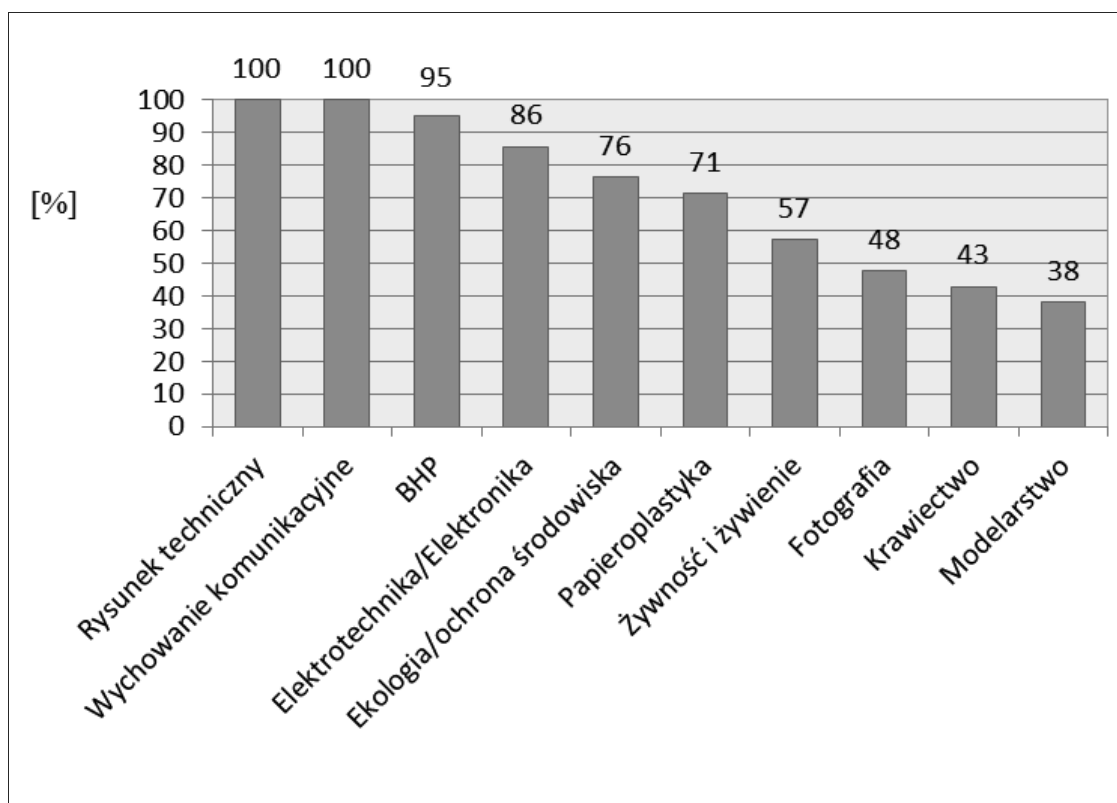
Treści z modułów krawiectwo i modelarstwo nie są chętnie realizowane przez nauczycieli (odpowiednio: 57 i 62%). Związane jest to z faktem, że szkoły nie mają odpowiednio wyposażonych pracowni, zajęcia wymagają większego nakładu finansowego niż pozostałe. Można również doszukiwać się przyczyn w treściach nauczania, które mogą być trudne w realizacji.

Z kolei papieroplastyka, pomimo że również jej treści występują w podstawie programowej przedmiotu zajęcia artystyczne [Rozporządzenie 2012], jest bardzo często wybierana przez nauczycieli zajęć technicznych. Wynika to przede wszystkim z ogólnej dostępności materiałów i łatwości wykonywania prac wytwórczych. Ten moduł jest realizowany tylko w zakresie praktycznym i mieszanym – wybierany jest przez 71% nauczycieli. Podobny wskaźnik wybieralności ma moduł ekologia/ochrona środowiska (76%), lecz w innym zakresie prowadzone są zajęcia. Realizowane są w zakresie teoretycznym (43%), praktycznym (10%) i mieszanym (24%).

Na rys. 1 przedstawiono tematy modułów (od najbardziej popularnych), które są realizowane na zajęciach technicznych w krakowskich gimnazjach.

Można zauważyć, że wszyscy badani respondenci wybierają moduły rysunek techniczny i wychowanie komunikacyjne, a najmniejszą popularnością cieszą się moduły: fotografia, krawiectwo i modelarstwo. Analizując treści nauczania dla modułu fotografia, gdzie wchodzi m.in. fotografia tradycyjna (w tym umiejętność wykonania i wywołania zdjęcia) oraz fotografia cyfrowa (w tym umiejętność obsługi programu graficznego do obróbki zdjęć, umiejętność poprawnego wykonania zdjęć aparatem cyfrowym, tworzenie zdjęć artystycznych),

można wnioskować, że zakres nauczania jest szczegółowy i nie każdy nauczyciel ma wiedzę i umiejętności w tym zakresie. Ponadto, nie ma ogólnodostępnych materiałów szkoleniowych. Podobnie można zinterpretować moduł modelarstwo. Warto nadmienić, że w treści tego modułu występują m.in. następujące zagadnienia: rodzaje modelarstwa, sposoby wykonywania modeli z różnych materiałów, jak i wykonywanie modeli.

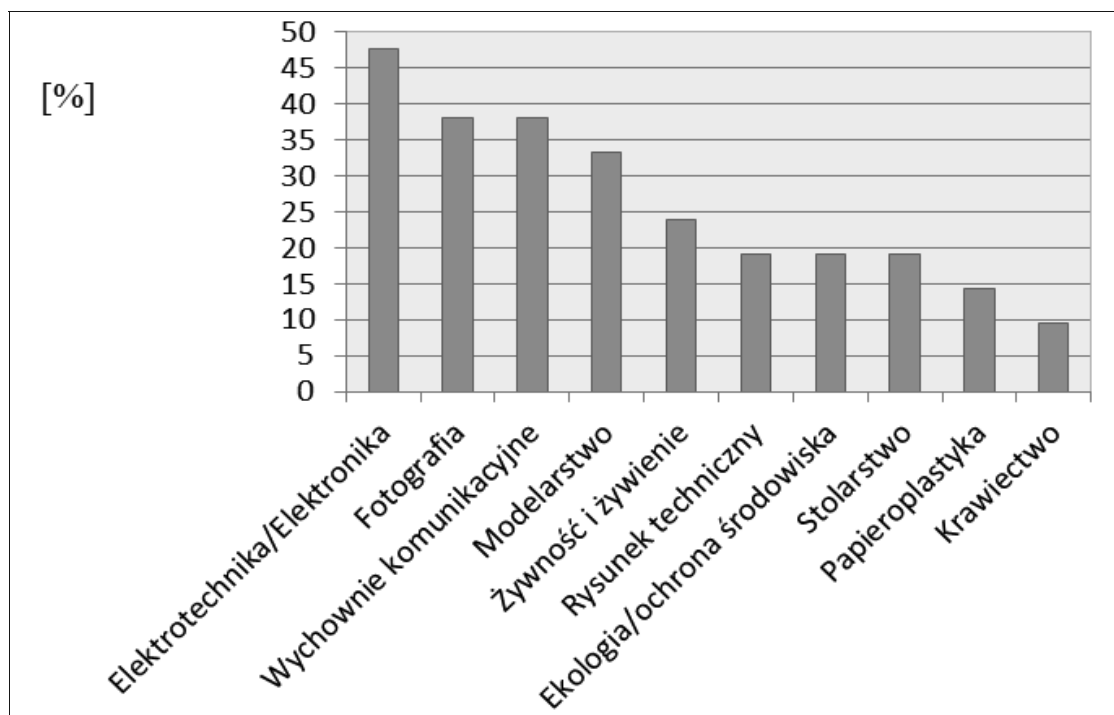
Rys. 1. Moduły realizowane na zajęciach technicznych w krakowskich gimnazjach

Zapytano respondentów o to, czy jeżeli byłaby możliwość uczestniczenia w warsztatach doskonalących, to jaki zakres jest w obszarze ich zainteresowań. Odpowiedzi przedstawiono na rys. 2.

Jak można zauważyć, moduł elektrotechnika/elektronika jest realizowany przez nauczycieli w 86% i potrzeba samokształcenia w tym zakresie jest największa (48%). Podobna zależność występuje w przypadku modułu wychowanie komunikacyjne. Respondenci zaproponowali przede wszystkim następujące moduły: fotografia, modelarstwo, które nie są często realizowane na zajęciach technicznych. Można wnioskować, że nauczyciele z chęcią uczestniczyliby w zorganizowanych warsztatach na ten temat.

Z badań można wnioskować również, iż nauczycielom brakuje pomysłów na przeprowadzanie zajęć o charakterze praktycznym, dlatego podjęto próbę przygotowania materiałów szkoleniowych dla nauczycieli celem samokształcenia

z zakresu zajęć technicznych, które udostępniono na stronie <http://moodle.up.krakow.pl/>. Aktualnie prowadzone są badania pilotażowe, gdzie respondentami są słuchacze studiów podyplomowych z edukacji technicznej w Instytucie Techniki, którzy testują przygotowane szkolenia on-line.

Rys. 2. Propozycje nauczycieli odnośnie do warsztatów doskonalących w zakresie zajęć technicznych w gimnazjum

Podsumowanie

Program nowej podstawy programowej [Rozporządzenie 2012] został opracowany tak, aby można było zróżnicować ofertę edukacyjną skierowaną do uczniów. Nauczyciel może wybrać konkretny dział i uatrakcyjnić go dodatkowo o zajęcia praktyczne, realizując jako odrębny moduł tematyczny. Przy podejmowaniu nowych tematów niezbędne jest uzupełnienie wykształcenia przez nauczyciela.

Czy nauczyciele podejmują wyzwanie autoedukacji w zakresie zajęć technicznych w gimnazjum? Z badań wynika, że nauczyciele mają potrzebę autoedukacji w zakresie wiedzy i umiejętności (rys. 2). Istnieje wiele systemów wspomaganie rozwoju oświaty, ale czy do wszystkich szkół dociera informacja? Wspomaganie pracy nauczyciela jest niezbędne i decyduje o jakości edukacji, co jednocześnie przynosi korzyści uczniom. Dzisiejsza szkoła dąży do spełnienia wymogów, jakie stawiane są przed młodzieżą. Stara się również przygotować ją do życia w cywilizacji technicznej.

Literatura

- Projekt (2010), http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=394&Itemid=1015 (15.04.2015).
- Płocka J. (2008): *Sekrety samokształcenia. Jak łatwo i przyjemnie zdobywać wiedzę niezbędną do odnoszenia sukcesów?*, Gliwice.
- Pólturzycki J. (2002): *Dydaktyka dla nauczycieli*, Płock.
- Grow G.O. (1991): *Review of „Teaching Learners To Be Self-Directed”*, „Adult Education Quarterly” vol. 41, no. 3.
- Raport (2010): *Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego, POKL, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Poddziałanie 3.3.1*, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (DzU z 2012 r., poz. 977).

Streszczenie

W pracy przedstawiono wyniki badań autoedukacji nauczycieli i uczniów w zakresie zajęć technicznych w gimnazjum. Podjęto próbę odpowiedzi na pytania, które moduły i w jakim zakresie są realizowane na zajęciach technicznych, oraz uwzględniono propozycje tematów zaproponowane przez nauczycieli i uczniów jako formy samokształcenia, w których uczestniczyliby.

Słowa kluczowe: autoedukacja, zajęcia techniczne, moduły nauczania.

Self-learning of Teachers and Students in Technical Classes in Middle School

Abstract

The paper presents the results of research connected with self-learning of teachers and students in technical classes in middle school. An attempt to answer the questions to what extent and which modules are implemented during the technical classes has been made. The topics related to self-learning proposed by both the teachers and the students have been included.

Keywords: self-learning, technical classes, teaching module.